

SPÓŁKI KAPITAŁOWE - ZASADY ICH DZIAŁANIA I TWORZENIA

Spółka jest to określony w umowie związek dwóch lub więcej osób mający służyć osiągnięciu wspólnego celu, głównie gospodarczego. Spółka powstała w okresie niewolnictwa, ale jej największy rozwój nastąpił w kapitalizmie. Rozróżnia się spółki cywilne i spółki handlowe; spółki handlowe dzieli się na osobowe (spółka jawna, komandytowa, cicha), dla których bytu istotny jest skład osobowy określony w umowie i spółki kapitałowe (spółka akcyjna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością), dla których bytu istotny jest określony w umowie kapitał złożony z udziałów.

Ważną cechą spółek osobowych jest to, że nie mają one osobowości prawnej, tzn., że pozywając taki podmiot w rzeczywistości pozywamy jej wspólników. Spółki kapitałowe zaś opierają swoją działalność nie na wspólnikach, a na kapitale (może to być majątek spółki). Oznacza to, że skład osobowy w takich spółkach jest zmienny a cechy osobiste poszczególnych wspólników dla działalności spółki są bez znaczenia. Wspólnicy prowadzą sprawy spółki pośrednio, poprzez wybrane organy. Spółki kapitałowe są odrębnymi od wspólników osobami prawnymi, ich majątek jest ich majątkiem "własnym", a nie wspólników. Same też odpowiadają za swoje zobowiązania.

Występują dwa typy spółki kapitałowej, opartej na koncepcji kapitałowego, a nie osobistego zaangażowania wspólników. Jest to: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością i spółka akcyjna.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (spółka z o.o.) może być zawierana w celach gospodarczych przez jedną lub więcej osób, o ile ustawy nie wprowadzają w tym zakresie ograniczeń. Nie można w takiej formie prowadzić działalności innej niż gospodarcza, a więc np. działalności kulturalnej, politycznej czy charytatywnej. Przepisy szczególne wyłączają ponadto możliwość prowadzenia w tej formie m.in. przedsiębiorstw bankowych, ubezpieczeniowych czy funduszy powierniczych.

Nazwa spółki z o.o. związana jest z tym, że wspólnicy odpowiadają za zobowiązania spółki tylko do wysokości wniesionego wkładu, natomiast to spółka, jako odrębna od wspólników osoba prawna, odpowiada za swoje zobowiązania - swoim majątkiem - w sposób nieograniczony.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością posiada osobowość prawną, co oznacza, że w obrocie występuje jako odrębny od wspólników podmiot, mogący nabywać prawa i zaciągać zobowiązania. Spółka z o.o. ma zdolność do czynności prawnych, zdolność sądową (zdolność do występowania jako strona w procesie), zdolność układową i upadłościową. Ma to znaczenie przy prowadzeniu inwestycji, w których spółka z o.o. dysponująca własnym majątkiem i wyspecjalizowanymi organami, może występować jako równorzędny partner.

Odpowiedzialność wspólników za zobowiązania spółki ograniczona jest do wysokości wniesionego do spółki wkładu. Należy przy tym odróżnić odpowiedzialność wspólników i odpowiedzialność spółki. Spółka za swoje zobowiązania odpowiada w sposób nieograniczony, ale tylko swoim "własnym" majątkiem, tj. majątkiem spółki a nie wspólników. Należy jednak przy tym pamiętać, iż, mimo, że spółka odpowiada przed swoimi wierzycielami do wysokości udziałów wspólników plus majątek spółki, to, jeśli okaże się to niewystarczające, odpowiadają dodatkowo wszyscy członkowie zarządu całym swoim

majątkiem. Ich odpowiedzialność jest przy tym solidarna. Oznacza to, że wierzyciele według swego wyboru mogą żądać zapłaty od wszystkich członków zarządu, od niektórych z nich lub tylko od jednego, spełnienie zaś świadczenia przez któregokolwiek z członków zarządu zwalnia pozostałych. Członkowie zarządu mogą zwolnić się od takiej odpowiedzialności tylko, gdy wykażą, że we właściwym czasie został zgłoszony wniosek o postępowanie układowe wobec spółki lub zgłoszono upadłość, albo też, że zaniedbanie powyższych czynności nie nastąpiło z ich winy lub nie przyniosło szkody wierzycielowi. Jak zatem widać, możliwość zwolnienia się zarządu spółki z o.o. od osobistej odpowiedzialności za długi spółki jest mocno ograniczona; powinni o tym pamiętać przede wszystkim przedsiębiorcy działający w tzw. małym biznesie, w którym z reguły wspólnicy są jednocześnie członkami zarządu.

Ponadto, wspólnicy spółki z o.o., podobnie jak wspólnicy spółki komandytowej, ponoszą odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe spółki, a także za zobowiązania wobec ZUS - w tym przypadku jednak konieczna jest droga postępowania sądowego. Odpowiedzialność powyższa spoczywa także na członkach zarządu spółki z o.o.

Spółka z o.o., będąc osobą prawną, płaci podatek dochodowy w wysokości 30 % swojego dochodu (w latach 2001 i 2002 - 28 %). Dochód wspólników (dywidenda) jest opodatkowany według stawki ryczałtowej w wysokości 20%. Jest to opodatkowanie porównywalne z opodatkowaniem spółek osobowych.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jest przydatna tam, gdzie działalność gospodarcza ma być prowadzona na dużą skalę i gdzie konieczne jest zaangażowanie większego kapitału. Spółka taka jest przy tym niezależna od wspólników, w tym sensie, że występuje w obrocie jako odrębna od nich osoba prawna, dysponująca własnym majątkiem.

Spółka akcyjna natomiast może być związana dla realizacji każdego celu prawnie dozwolonego, zarówno gospodarczego jak i innego - np. kulturalnego, charytatywnego, społecznego itp. Z reguły stanowi ona jednak formę działalności gospodarczej, ułatwiającą tworzenie dużych przedsiębiorstw oraz koncentrowanie kapitału. Tworzenie takiej spółki jest możliwe, gdy wspólnicy dysponują kapitałem w wysokości, co najmniej 500.000 zł i zamierzają emitować akcje firmy.

Spółka akcyjna jest typową spółką kapitałową, opartą na kapitale wspólników a nie na ich cechach osobistych. Posiada ona osobowość prawną, co oznacza, że jest odrębnym od wspólników podmiotem, który może występować samodzielnie w obrocie, nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, występować przed organami i sądami itp.

Ponieważ spółka akcyjna oparta jest na kapitale a inne cechy wspólników nie mają dla niej znaczenia, może ona skupiać większą liczbę wspólników, także tych drobnych, którzy mogą wносить znacznie niższe wkłady czy aporty, niż w przypadku spółki z o.o.

Z punktu widzenia drobnych przedsiębiorców, spółka akcyjna może być sposobem inwestowania i pomnażania ich kapitału - poprzez zakup akcji lub wniesienie wkładów do istniejących spółek akcyjnych.

Samodzielne jednak zakładanie spółki akcyjnej jest zadaniem dla naprawdę dużych przedsiębiorców, którzy dysponują kapitałem w wysokości, co najmniej 100.000 zł i prowadzą na tyle dochodową działalność, iż mogą przewidywać popyt na emitowane przez siebie akcje.

Spółka akcyjna należy do grupy spółek kapitałowych, obok spółki z o.o. Nazywa się ją często najbardziej kapitałową spółką kapitałową. W związku z powyższym centralne miejsce w prawnej identyfikacji S.A. zajmuje kategoria kapitału akcyjnego, ale również brak w zasadzie jakichkolwiek elementów osobowych, w przeciwieństwie do spółki z o.o. Kapitał akcyjny spełnia dwie cechy. Po pierwsze jest on wyodrębniony prawnie, oraz po drugie stanowi element stały w stosunku do akcjonariuszy. Prawne wyodrębnienie kapitału akcyjnego polega na tym, że jego wysokość z podziałem na akcje o równej wartości nominalnej musi być z góry określona w statucie spółki jeszcze przed jej rejestracją. Ponadto

kapitał ten musi rzeczywiście istnieć w czasie funkcjonowania spółki, jego bowiem zmniejszenie przynajmniej o 1/3 część kwoty określonej w statucie wskutek np.: ponoszenia strat, stawia pod znakiem zapytania dalszy byt prawny spółki, nie wspominając już o obowiązku ogłoszenia upadłości.

Cecha stałości kapitału akcyjnego sprowadza się natomiast do tego, że wszelkie zmiany w składzie osobowym akcjonariuszy nie mają wpływu na wysokość tego kapitału. Wynika to z faktu, że udział każdego akcjonariusza w S.A. wyrażony w akcjach odzwierciedla zawsze tę samą część kapitału akcyjnego spółki, tj. część określoną w nominale akcji, bez względu na to, kto będzie w danym momencie akcjonariuszem spółki.

Spółka akcyjna posiada bardziej uniwersalne zastosowanie niż inne typy spółek, łącznie ze spółką cywilną, ze względu na jej szerszy zakres przedmiotowy. Wynika to z faktu, że działalność S.A. nie musi się wiązać z osiągnięciem celu gospodarczego, ale może dotyczyć każdego prawnie dozwolonego celu, np.: kulturalnego, naukowego, wypoczynkowego.

S.A. jest ponadto jedyną właściwą formą prawną dla spółek, które mają obejmować dużą ilość współników. Jest to konsekwencją okoliczności, że tylko przepisy o S.A. przewidują mechanizmy prawne pozwalające na odebranie oświadczenia woli od kilkudziesięciu czy nawet setek osób, które chcą stać się współnikami w spółce, co ze względów technicznych byłoby praktycznie niemożliwe w przypadku spółki z o.o., nie wspominając już o spółkach osobowych.

S.A. łączy się zawsze z prowadzeniem działalności gospodarczej na większą skalę, wymagających większych nakładów finansowych. Nakłady te z reguły nie mogłyby być poniesione przez jeden podmiot ze względu na brak wystarczających funduszy, czy obawę ponoszenia samodzielnie tak dużego ryzyka. Jednym z normatywnych wyrazów tego stwierdzenia jest znacznie wyższa kwota minimalnego kapitału akcyjnego w S.A. niż kapitału zakładowego w spółce z o.o.

Akcje S.A.

Akcje są dokumentami wystawionymi przez spółkę w formie określonej przez przepisy Kodeksu handlowego, będącymi papierami wartościowymi, które: ~wyrażają określoną część kapitału zakładowego spółki ~stwierdzają, że ich posiadacz jest współnikiem (akcjonariuszem spółki)

Wartość nominalną akcji stanowi suma pieniężna na jaką opiewa akcja tzn., że suma wartości wszystkich akcji stanowi kwotę kapitału zakładowego spółki. Ceną emisyjną lub ceną sprzedaży akcji jest cena, za którą akcje wydaje się przy zakładaniu spółki lub podwyższaniu jej kapitału akcyjnego. Cena ta może być wyższa od wartości nominalnej a stosownie do ustaleń Kodeksu handlowego nie może być od niej niższa. Kurs akcji jest rzeczywistą, zmienną wartością akcji spółek, które wprowadziły publiczny obrót nimi. Kurs akcji ustalany jest na giełdzie i może być wyższy od wartości nominalnej, w zależności od pozycji spółki na rynku. Wartość nominalna akcji danej spółki jest jednolita, akcje są niepodzielne, mogą jednak stanowić współwłasność. Przepisy Kodeksu handlowego wyróżniają kilka rodzajów akcji, klasyfikowanych wg kryteriów:

- charakteru praw i obowiązków: akcje imienne i na okaziciela
- rodzaju lub rozmiaru uprawnień: akcje zwykłe, uprzywilejowane i użytkowe

W zakresie akcji imiennych, obligatoryjne jest prowadzenie przez zarząd spółki księgi akcji (i świadectw tymczasowych) i aktualizacji dokonywanych wpłat oraz przeniesień akcji na inne osoby. Z akcjami uprzywilejowanymi wiążą się szczególnie uprawnienia ich posiadaczy, jak np.: w zakresie prawa głosu, dywidendy lub podziału majątku w przypadku likwidacji spółki. Akcje użytkowe, bez wartości nominalnej, mogą wystąpić w przypadku

umorzenie akcji, jeśli tak stanowi statut spółki, gdy ich posiadacz korzysta z pewnych praw.

Obrót akcjami tzn. ich kupno i sprzedaż jest cechą charakterystyczną akcji, jego ograniczenia dotyczą imiennych i uprzywilejowanych i są określone przez przepisy Kodeksu handlowego i ustalenia statutu. Obrót akcjami może być publiczny (dopuszczalny na zasadach przepisów o obrocie papierami wartościowymi) i niepubliczny. Umorzenie akcji polega na pozbawieniu akcjonariuszy praw z nią związanych, w zamian za spłatę przez spółkę co najmniej nominalnej wartości akcji. Umorzenie akcji jest dopuszczalne wyłącznie w sposób i na podstawie ustaleń zawartych w statucie spółki, może być ono dokonywane: bez obniżenia kapitału akcyjnego wyłącznie z czystego zysku, bądź z zachowaniem przepisów o obniżeniu kapitału akcyjnego.